

Per a les escoles que tenen la majoria dels seus alumnes de parla catalana o una barreja relativament equilibrada de català i castellà, gran part de les reflexions que faig tot seguit hi tenen poca incidència i, en alguns casos, nul·la, però, per a la resta, potser els podrien ser d'utilitat perquè els poden permetre treballar per a TOTS els seus infants-alumnes i, alhora, assolir l'objectiu de trencar el sostre que, malgrat els seus esforços d'aquests últims anys, sembla impossible de superar.

L'ESCOLA FA DUES FUNCIONS BÀSIQUES: UNA DE COHESIÓ SOCIAL I UNA DE PERSONAL.

L'escola té una funció social molt important en la creació d'un pòsit cultural comú que permeti el manteniment de la cohesió social, i una funció personal, més individual, que se centra en col·laborar amb els infants-alumnes en la creació i consolidació d'uns bons fonaments i posterior enlairament d'un fermes pilars en el seu edifici comunicatiu i de coneixements.

Normalment només es posa l'accent en una de les funcions, però totes dues són essencials i bàsiques, sobretot en una societat complexa com la nostra i, si no existís l'escola o no fes les dues funcions, s'hauria de crear o modificar perquè les fes.

La majoria dels entesos, quan parlen sobre l'escola, obliden una de les dues funcions essencials i només se centren en una, la personal, és una visió reduccionista i poc tendent a la cooperació, fet que comporta la reproducció dels rols socials i econòmics actuals. Sembla com si consideressin que els infants-alumnes fossin persones aïllades i no visquessin en una societat, societat que en un futur serà la seva i en la que hi hauran de conviure i, perquè no, canviar-la i configurar-la segons les seves necessitats.

Potser, inconscientment, l'aplicació/concreció que s'ha fet del constructivisme aquests últims anys ha ajudat a potenciar la permanència de les diferències, en comptes de ser una poderosa eina de trencament de sostres i d'impuls de l'ascensor social; s'ha posat excessivament l'accent en els models anglosaxons, molt individualistes, i s'ha deixat de banda com treballar per fer que TOTS els infants-alumnes disposessin de les capacitats i eines que els calien per a poder aprofitar els recursos que la societat, a través del sistema d'educatiu, els posava a l'abast.

ÉS COM UN REFREDAT QUE NO SE'N VA

Els resultats de les proves de CB i de qualsevol altre tipus deixen ben clarament situada la qüestió més important que afecta al sistema educatiu d'aquests últims vint anys, perquè no es tracta d'un fet puntual, sinó que és com un refredat d'aquells que facis el que facis no te'l treus mai de sobre, no és un desastre, però tampoc no t'acabes de trobar bé.

Des de l'escola, i des del sistema educatiu, s'han fet totes les provatures possibles, diria jo, però el refredat, més o menys virulent, continua, no se supera. És evident que fins que no es trobi la raó, o les causes, d'aquest refredat i, un cop trobats els motius, no s'hi apliquin les mesures adequades, no hi haurà manera de fer-lo fora.

Continuar en aquesta situació té inconvenients molt importants, el primer, i més greu, és per als infants-alumnes que acabin la primària sense ser lectors hàbils i sense un domini de l'expressió oral i escrita més que suficient, perquè els impedirà poder aprofitar una gran part de les possibilitats que el sistema educatiu i la societat els posaran a l'abast; però també és un greu inconvenient per als mestres, perquè estan dedicant, des de fa molts cursos, gran part de les seves energies en la recerca i aplicació de solucions que no són tals, i no hi ha ajudat gaire que Ensenyament prenguéss clarament posició per la continuïtat en determinades i concretes aplicacions metodològiques, perquè, globalment, els resultats són els que són, i resultat d'aquestes aplicacions metodològiques.

El preocupant de tot plegat és que aquesta situació continuarà passant mentre no s'identifiqui clarament la raó general, no natural, sinó estructural, per la qual passa, i s'hi apliquin, conscientment, els canvis metodològics adients, i no sembla que sigui aquesta la línia general d'actuació.

CRÉIXER A PARTIR DEL QUE TENS?

La manera general d'enfocar la feina a l'escola, sobretot a l'etapa d'Educació Infantil, es fonamenta en una determinada visió de la vida i del creixement dels infants, visió que considera que l'alumne té coneixements sobre els quals haurà de construir-ne de nous, perquè és evident que no té sentit voler-ne construir sobre el buit.

Segons Ausubel "Només hi haurà aprenentatge significatiu quan, el que es tracta d'aprendre, s'aconsegueixi relacionar de forma substantiva i no arbitrària amb allò que ja coneix qui aprèn, és a dir, amb aspectes rellevants i preexistents de la seva estructura cognitiva."

Si ens ho llegim una mica a poc a poc, de seguida, ens adonarem que hi ha un fort vessant personal/individual, i que el creixement de l'infant-alumne depèn de la seva capacitat de relacionar allò que és nou amb allò que ja coneix (preexistent).

És evident que no hi ha dos infants iguals, ni en capacitats, ni en coneixements preexistents, per tant, aquells infants-alumnes que disposin de molts aspectes rellevants (preexistents) relacionats amb l'escola podran anar creixent i ampliant els seus fonaments, les seves capacitats i coneixements, però aquells infants-alumnes que disposin de pocs o molt pocs aspectes rellevants (preexistents) relacionats amb l'escola, la seva capacitat de creixement i d'ampliació de coneixements serà molt més lenta o, pràcticament, nul·la.

L'ESCOLA COM A EINA SOCIAL DE COMPENSACIÓ

Potser es pensarà que per això hi ha la institució escolar, i que una de les seves funcions és la de compensar aquestes enormes diferències individuals, és cert, aquesta hauria de ser una de les seves funcions principals, però s'està exercint conscientment?

La meua resposta és que, conscientment, no s'exerceix o és molt difícil que s'exerceixi, perquè l'estructura i l'organització escolar estan dissenyades per als alumnes "mitjans", i aquests segueixen amb més o menys traça, així com, sigui quin sigui el seu punt inicial, també ho fan tots els qui destaquen perquè estan especialment dotats per a les tasques escolars, però, en canvi, tots els qui no disposen de gaires aspectes rellevants preexistents relacionats amb

l'escola, van quedant lentament arraconats i, més endavant, i sense que hi hagi causes naturals que ho justifiquin, solen ser els candidats a suport o a grups de reforç.

DE QUÈ DEPENEN ELS ASPECTES RELLEVANTS PREEXISTENTS?

Que els fets passin tal com els estic comentant, pot semblar que és lògic i natural que sigui així, però la pregunta que em faig davant d'aquesta situació és molt senzilla: De què depèn que un infant-alumne del cicle d'Educació Infantil disposi o no disposi d'una gran riquesa d'aspectes rellevants preexistents relacionats amb l'escola?

El ser humà té unes capacitats que li permeten entendre i comunicar-se amb el seu entorn, és cert, però perquè puguem entendre el que ens diuen i ser capaços d'expressar el que desitgem ens cal que la nostra "motxilla de llengua oral social" sigui l'adequada; per exemple, si a la nostra "motxilla de llengua oral social" hi ha una gran riquesa en llengües romàniques, com el català, l'espanyol, el francès, l'italià ..., i ens trobem a la Xina, com que la nostra "motxilla de llengua oral social" no es correspon amb la llengua de l'entorn, no ens serveix, és com si fóssim analfabets, encara que no en siguem. Una cosa semblant els pot passar als infants-alumnes quan entren a l'escola, cadascun amb la seva "motxilla de llengua oral social", a vegades hi ha coincidència amb l'escolar, a vegades semblança i, a vegades, ni una cosa ni l'altra.

O sia, que el fet que un infant-alumne disposi o no disposi d'una gran riquesa d'aspectes rellevants preexistents relacionats amb l'escola, depèn, en gran mesura, de la varietat i riquesa de la seva "motxilla de llengua oral escolar".

L'ENTORN PROPER

Tot seguit potser ens hauríem de preguntar com és possible que hi hagi infants-alumnes que quan arriben a l'escola disposen d'una "motxilla personal en llengua oral escolar" molt rica i plena, i la d'altres és força buida i pobre?

Evidentment, per trobar una resposta aproximada ens cal sortir de l'àmbit escolar i fer un cop d'ull a l'entorn social i familiar dels infants-alumnes. És l'entorn familiar proper el qui, de mica en mica, i al llarg d'uns quants anys, va dotant l'infant de les eines necessàries per a comprendre i expressar-se oralment i, per tant, la riquesa o la buidor de la "motxilla personal en llengua oral escolar" de l'infant-alumne, en el moment que entra a l'escola, depèn bàsicament de la família i del seu entorn proper. Per sort aquesta realitat inicial és possible enriquir-la però, per fer-ho, cal ser-ne conscient i prioritzar clarament aquesta actuació.

LA PRIORITZACIÓ

Quan no es prioritza l'enriquiment de la "motxilla personal en llengua oral escolar" de TOTS els alumnes, s'està actuant d'una manera força injusta, perquè tots aquells alumnes que quan comencen a anar a l'escola no disposen, per les raons que siguin, d'una bona "motxilla personal en llengua oral escolar", veuen eixalades les seves possibilitats de creixement escolar.

Quan l'escola és conscient d'aquesta situació pot capgirar-la, perquè és evident que disposa dels mitjans personals i de prou coneixements per ajudar a superar les barreres personals

inicials i capacitar els seus infants-alumnes per a poder aprofitar, el màxim possible, d'acord amb les seves capacitats i voluntat, el que la societat, a través de l'escola, els posa a l'abast.

La qüestió rau en si l'escola és conscient, o no, de la situació inicial de molts dels infants-alumnes i de les possibilitats que té per a poder-los ajudar a dotar-se d'una bona "motxilla personal de llengua oral escolar", motxilla que els ha de permetre l'assumpció sistemàtica i constant d'aprenentatges escolars significatius.

La realitat és que els infants-alumnes que vénen de famílies que se'n preocupen, i aquells infants-alumnes que estan especialment dotats per a les tasques escolars se'n surten perquè disposen, o adquireixen ràpidament, una bona "motxilla personal de llengua oral escolar", en canvi, els altres (un mínim d'un 30% de la mainada de la majoria de les escoles) va fent camí per reproduir la seva situació familiar de pobresa cultural i/o econòmica.

Aplicar a les escoles que tenen una gran diversitat d'infants-alumnes, una metodologia constructivista individualista és, com a mínim, una greu equivocació, a no ser que els qui la portin a terme tinguin com a objectiu que els rics, econòmicament i/o culturalment, continuïn sent rics, i els pobres, econòmicament i/o culturalment, continuïn sent pobres.

Si el que exposo us sembla una heretgia o un error, us demano que perdeu cinc minuts o una mica més, i repasseu els resultats dels últims cursos de les proves de competències bàsiques i les PISA, i els agrupeu segons la capacitat econòmica de les famílies i m'acabareu donant la raó, la qual cosa no vol pas dir que no hi hagi situacions individuals excepcionals, però poques.

D'ALLÀ ON NO N'HI HA NO EN POT RAJAR

La metodologia constructivista aplicada com el remei adequat per al sistema escolar català, tal com s'ha fet, no ha tingut en compte aquesta senzilla i vella dita, que fa: "D'allà on no n'hi ha no en pot rajar".

De fet, encara que pugui semblar un contrasentit, em sembla que no s'equivoquen pas els qui consideren que per fer qualsevol bon aprenentatge cal que allò nou s'afegeixi a la xarxa d'allò que ja se sap i s'hi relacioni adequadament; però ens cal recordar que perquè pugui ser així, **és necessari que hi hagi la possibilitat real i seriosa de relació i d'intercanvi entre allò que s'aprèn i allò que se sap, i la possibilitat real de cada infant-alumne està condicionada per com en sigui de plena i rica la seva "motxilla personal de llengua oral escolar"**.

La condició anterior pot semblar molt senzilla però és la primera dificultat seriosa, és el primer entrebanc, que troba l'infant-alumne per a poder relacionar allò que ja sap amb allò que té la possibilitat d'aprendre, perquè per fer-ho li cal entendre i comprendre, i només és possible fer-ho a través de la "motxilla personal de llengua oral escolar".

PRIMER DE TOT VA SER LA PARAULA

La capacitat d'expressió dels sentiments, il·lusions, coneixements i la nostra visió del món, depenen de la nostra "motxilla personal de llengua oral social", depenem de la paraula.

A l'infant, primer de tot, li cal entendre, i, per a poder entendre, li calen paraules i estructures lingüístiques. Els infants viuen en un món totalment estructurat a través dels noms, les

qualitats de les coses i les accions al seu entorn, o sia, en un món on l'oralitat ho és quasi bé tot.

A l'escola, les paraules són les que forneixen l'infant-alumne de noves eines i, a través d'aquestes, de noves capacitats i aprenentatges, i només quan un infant disposa d'una bona "motxilla personal de llengua oral escolar" pot fer aprenentatges significatius.

Per tant, si realment el que es vol és que a l'escola els infants-alumnes puguin disposar de moltes possibilitats per a fer aprenentatges significatius, cal que abans disposin d'una bona "motxilla personal de llengua oral escolar" i, per això, al llarg de tota l'escolarització, però principalment a Infantil, cal prioritzar de forma sistemàtica i constant l'adquisició i la consolidació d'uns bons fonaments i d'unes bones estructures en la llengua oral escolar. Qualsevol altra prioritació és una fantàstica pèrdua de temps i d'esforços, i ajuda a perpetuar l'"statu quo" tal com demostren els resultats de la majoria dels centres.

UNS BONS FONAMENTS PERMETEN, A TOTHOM, AIXECAR UN EDIFICI FERM

La prioritació de la llengua oral escolar a tota l'Educació Infantil ha de ser útil per a tots els infants-alumnes, sigui quina sigui la seva "motxilla inicial de llengua oral escolar", per a uns els ha de servir per ampliar-la i consolidar-la, per d'altres, per a començar-la a omplir; segurament cap el final de l'etapa d'Infantil les diferències continuaran sent molt grans, però molt més reduïdes que no pas al començament i, sobretot, i el més important és que **TOTS els infants-alumnes disposaran de prou capacitat de comprensió i d'expressió en la llengua oral escolar per a poder enlairar el seu edifici personal amb seguretat i garanties de fermesa**, de fet, podran aprofitar el que els ofereix el sistema educatiu, i ho podran fer d'acord amb les seves capacitats i voluntat i, alhora, s'hauran posat les bases per a una futura cohesió social ferma.

Haver posat les bases, la fonamentació, no excusa que durant tota la primària no es continuï prioritzant la llengua oral escolar, i es vagi complementant, al llarg del cicle inicial, amb l'aprenentatge de la lectura i les beceroles de l'escriptura (lligada sempre a la lectura), i als cicles mitjà i superior amb la consolidació de la comprensió lectora i de l'expressió oral i escrita; i tot s'ha de procurar fer sense pressa, amb tranquil·litat, però prioritzant i sistematitzant, a cada moment, allò que és fonamental per a cada infant-alumne, d'acord amb les seves capacitats.

L'escola té al seu abast moltes possibilitats per a prioritzar adequadament la llengua oral escolar i **fer realitat que TOTS els seus alumnes, quan acabin la primària, disposin de les eines necessàries que els permetin entendre el que escoltin, comprendre el que llegeixin i expressar-se en català, oralment i per escrit, de forma socialment correcta**. Potser us pot semblar que és una utopia però, per molt segurs que n'estigüeu, no us agradaria que no ho fos? Em sembla que en gran part depèn de vosaltres.

Moltes gràcies per la vostra atenció.

F. Ponsatí

PS: Si desitgeu informació sobre possibilitats i activitats només us cal entrar a la plana: www.llenguaoral.cat , i si desitgeu fer petar la xerrada, un correu a: cargolpt@gmail.com